

Wonen - Visie en actieplan

Goed wonen voor iedereen

2017

*10 actiepunten om wonen voor
mensen met een beperking te verbeteren*

Dit is een uitgave van Ieder(in), MIND Landelijk Platform Psychische Gezondheid en de Patiëntenfederatie Nederland. Deze koepel- en netwerkorganisaties werken nauw samen om de cliënt een krachtige stem te geven bij de veranderingen en vernieuwingen in zorg en kwaliteit van leven. De samenwerking vindt plaats op de onderwerpen: Signaal & advies, Kwaliteit en Participatie.

Voorwoord

Voor Ieder(in), Mind Landelijk Platform Psychische Gezondheid en de Patiëntenfederatie Nederland is wonen een belangrijk thema. Wonen is veel meer dan het hebben van een dak boven je hoofd. Goed wonen is een belangrijke pijler voor kwaliteit van leven. Mensen voelen zich gelukkiger en gezonder als ze prettig wonen.

Zowel in 2013 en als in 2016 hebben we een meldactie wonen uitgevoerd. De meldacties leverden in totaal 7.500 reacties op. Daarnaast zijn er 60 interviews bij mensen thuis afgenomen. De meldacties en de interviews hebben forse knelpunten aan het licht gebracht over de woonkwaliteit van mensen met een beperking of aandoening.

Wonen is nauw verbonden met kwaliteit van leven. Wonen biedt daarom veel aangrijpingspunten om te investeren in de kwaliteit van leven van mensen met een beperking of aandoening. Dit visie- en actieplan moet daaraan bijdragen.

Onze visie op goed wonen is gebaseerd op de betekenissen die wonen in het leven van mensen heeft. Met 10 actiepunten willen we de knelpunten in wonen voor mensen met een beperking aanpakken. Uitvoering van de actiepunten leidt tot de noodzakelijke verbetering van de kwaliteit van wonen voor mensen met een beperking of aandoening.

Inhoud

Voorwoord	3
Inhoud	4
Visie op wonen	5
Actieplan wonen	7
1. Geef mensen met een beperking of aandoening meer zeggenschap over hun woonsituatie	7
2. Zorg voor voldoende geschikte woningen en woonvormen met zorg	8
3. Laat 'goed wonen' onderdeel zijn van het keukentafelgesprek in de Wmo	8
4. Steun en faciliteer groepen burgers die zelf een wooninitiatief ontwikkelen	9
5. Zorg voor heldere procedures en goede communicatie rond woningaanpassingen	9
6. Schenk aandacht aan brandveiligheid in de thuissituatie	9
7. Versterk de inspraak vanuit cliëntenperspectief in regionaal en lokaal woonbeleid	10
8. Ondersteun zelfstandig wonen en voer een mantelzorgvriendelijk woonbeleid	10
9. Houd/maak wonen betaalbaar	10
10. Faciliteer ontmoetingsmogelijkheden in het wonen	11

Visie op wonen

De woonsituatie heeft veel invloed op het leven van mensen. Wonen geeft op vele manieren betekenis aan het dagelijks leven. Die verschillende betekenissen vormen de basis voor onze visie op goed wonen.

Goed wonen betekent een plek hebben waar je je kunt vestigen (stabiliteit). Goed wonen betekent een plek hebben waar je je eigen stempel op kunt drukken, bijvoorbeeld op de inrichting (identiteit). Goed wonen betekent een plek hebben waarover je zeggenschap hebt (regie). Goed wonen betekent een plek hebben waar je erbij hoort (integratie). En goed wonen betekent een plek hebben als uitvalsbasis, een plek van waaruit je de wereld om je heen kunt betreden (maatschappelijke participatie).

De woonkwaliteit voor mensen met een beperking is onder de maat. Dat constateren we op basis van een uitgebreide inventarisatie onder de achterban. Het is daarom belangrijk dat beleidsmakers en stakeholders investeren in de kwaliteit van wonen voor mensen met een beperking of aandoening. We moeten voorkomen dat mensen extra beperkt raken door hun woonsituatie: zich niet meer thuis voelen, ontheemd raken of een eenzaam, geïsoleerd bestaan leiden.

VN verdrag biedt houvast

De basis voor onze opvattingen over kwaliteit van wonen ligt in het VN verdrag inzake personen met een beperking. Artikel 19 van dit verdrag behelst het gelijke recht om zelfstandig te wonen en deel uit te maken van de maatschappij. Het gaat om het recht van mensen met een beperking om vrijelijk hun verblijfplaats te kiezen, alsmede waar en met wie zij leven, en niet verplicht te zijn te leven in een bepaalde leefregeling. Ook in andere artikelen worden rechten beschreven die relevant zijn voor het wonen. Dat betreft: het universeel ontwerp (artikel 2), de eerbiediging van de persoonlijke autonomie (artikel 2), het waarborgen van de veiligheid (artikel 11), privacy en eerbiediging van gezinsleven en de woning (artikel 22) en het recht op een behoorlijke levensstandaard, waaronder huisvesting en toegang tot volkshuisvestingsprogramma's (artikel 28).

Wonen is meer dan een dak boven het hoofd

Wonen bestaat uit een 'harde', tastbare kant (de stenen, het gebouw) en een 'zachte' kant (het thuis voelen, de belevingsaspecten). Daarnaast is van belang dat mensen grip hebben op hun woonsituatie, regie kunnen voeren.

Er is sprake van een goede kwaliteit van wonen als:

1. Er keuzevrijheid is in het bepalen van waar, hoe en met wie te wonen.
2. De gebruikskwaliteit op peil is: de woonruimte is bruikbaar, toegankelijk, veilig, gezond, comfortabel, duurzaam, aanpasbaar en onderhoudsvriendelijk.
3. Een belevingsaspecten op peil zijn: autonomie en privacy, veiligheid, integratie en ondersteuning bij het wonen zijn geborgd.

Kwaliteit van wonen gaat over de woonruimte zelf en over de woonomgeving. Ook de woonomgeving moet toegankelijk en bruikbaar zijn, voldoende voorzieningen bieden, veilig zijn en mogelijkheden hebben voor ontmoeting.

Naar een inclusief woonbeleid

Een inclusief woonbeleid richt zich op alle groepen burgers en houdt rekening met diversiteit. Mensen met een beperking of aandoening of hun vertegenwoordigers zijn nauw betrokken bij de totstandkoming van het woonbeleid. En burgers hebben zoveel mogelijk zelf zeggenschap over hun woonsituatie.

Actieplan wonen

Met 10 actiepunten willen we de knelpunten in wonen voor mensen met een beperking aanpakken. Uitvoering van de actiepunten leidt tot verbetering van de kwaliteit van wonen voor mensen met een beperking of aandoening.

Om deze actiepunten te realiseren, is inzet nodig van iedereen die betrokken is bij wonen: mensen met een beperking/aandoening zelf, belangenbehartigers, gemeenten, zorgaanbieders, woningcorporaties, architecten en bouwers, veiligheidsdiensten en de landelijke overheid.

1. Geef mensen met een beperking of aandoening meer zeggenschap over hun woonsituatie

Maatregelen

- Maak wonen tot een integraal onderdeel in het persoonlijk plan. In dit plan is aandacht voor de individuele woonwensen en voor de woonbehoeften passend bij de levensfase (de wooncarrière).
- Geef mensen inspraak in de samenstelling van hun huishouden zodat ze zelf kunnen kiezen wie zij wonen; óók als zij wonen in een instelling.
- Introduceer het hospiteren in woonvormen waar bewoners in groepen wonen. Geef mensen de gelegenheid uitgebreid kennis te maken met de woongroep (logeren, proefwonen), voordat zij een besluit nemen. Dit geldt overigens wederzijds: ook de bestaande woongroep kan aangeven of iemand in de groep past.

2. Zorg voor voldoende geschikte woningen en woonvormen met zorg

Maatregelen

- Maak de nieuwe Omgevingswet tot een wet die bijdraagt aan de inclusieve samenleving. Veranker toegankelijkheid van woningen, gebouwen en openbare ruimte in de regelgeving. En toets deze nieuwe wet aan het VN-verdrag voor mensen met een beperking. Specifiek punt: veranker de toegankelijkheid van buitenruimtes zoals tuinen en balkons (voldoende breed, geen hoogteverschillen) in het Bouwbesluit/Bbl.
- Zorg voor voldoende toegankelijke woningen, beschermende woonvormen en woningen met een zorgsteunpunt.
- Definieer toegankelijkheid breed: denk bijvoorbeeld ook aan toegankelijkheid voor mensen met een visuele beperking (voldoende licht, contrasten etc.) en voor mensen met autisme (prikkelarme woning en omgeving).
- Stimuleer de bouw van toegankelijke woningen: Laat het lage BTW tarief gelden voor bouw of verbouw van woningen die aantoonbaar leidt tot betere toegankelijkheid en geschiktheid voor zorg.
- Bied meer inzicht in de kwaliteit van de woningvoorraad. Dit inzicht is nodig voor burgers die op zoek zijn naar een passende woning, maar ook voor beleidsmakers om te bepalen wat er gebouwd of verbouwd moet worden.
- Vermijd bij woningtoewijzing starre regels die de keuzemogelijkheden inperken, zoals woningen labelen als 55+, geen kinderen toestaan in een wooncomplex.

3. Laat 'goed wonen' onderdeel zijn van het keukentafelgesprek in de Wmo

Maatregelen

- Besteed in het keukentafelgesprek aandacht aan diverse aspecten van wonen, zoals: toegankelijkheid en bruikbaarheid van de woning, veiligheid, contact maken, brandveiligheid, (afstand tot) mantelzorg, klussen in/om huis.
- Leg verbindingen tussen zorg en wonen, zowel in het keukentafelgesprek als in het gemeentelijk beleid. Breng in kaart welk ondersteuningsaanbod er is voor goed wonen. Vul ontbrekend aanbod aan en stimuleer vernieuwend aanbod.

4. Steun en faciliteer groepen burgers die zelf een wooninitiatief ontwikkelen

Maatregelen

- Bied voor de langere tijd duidelijkheid over regelgeving in zorg en wonen.
- Zorg dat gemeenten en woningcorporaties goed geïnformeerd zijn over de toegevoegde waarde van wooninitiatieven voor mensen met een beperking.
- Neem het ondersteunen van wooninitiatieven op in de gemeentelijke beleidsvisie over wonen en zorg.

5. Zorg voor heldere procedures en goede communicatie rond woningaanpassingen

Maatregelen

- Maak goede werkafspraken tussen gemeenten, zorgverzekeraars en woningcorporaties (convenant). Streef daarbij naar korte doorlooptijd tussen aanvraag en realiseren van de aanpassingen.
- Stel niet als algemene regel dat woningaanpassingen maar één keer vergoed worden. Verhuizen moet mogelijk blijven, omdat gedurende het leven de woonbehoeften veranderen, bijvoorbeeld vanwege verandering van werk of gezinssituatie (de wooncarrière).
- Neem ervaringsdeskundigheid serieus. Mensen weten vaak zelf het beste wat wel of niet voor hen werkt.

6. Schenk aandacht aan brandveiligheid in de thuissituatie

Maatregelen

- Initieer nader onderzoek naar de brandveiligheid voor thuiswonenden. Verken maatregelen zoals automatische melding voor mensen met zware beperkingen. Schenk in regionale rampenplannen meer aandacht aan deze doelgroep.
- Geef mensen met een beperking goede voorlichting. Vergroot hun bewustzijn over brandveiligheid en versterk hun mogelijkheden om zelf hun veiligheid te vergroten.

7. Versterk de inspraak vanuit cliëntenperspectief in regionaal en lokaal woonbeleid

Maatregelen

- Borg de inspraak op richtinggevende documenten zoals gemeentelijke woonvisies, huisvestingsverordeningen, omgevingsplannen. Neem de inspraak van gebruikersorganisaties, zoals lokale organisaties van mensen met een beperking, in regelgeving op.
- Faciliteer samenwerking op lokaal niveau tussen woonadviescommissies (VACpunt wonen), huurdersorganisaties en lokale belangenbehartigers van mensen met een beperking of aandoening.
- Stimuleer het samen schouwen van woningen en woonomgeving door mensen mét en zonder beperking.

8. Ondersteun zelfstandig wonen en voer een mantelzorgvriendelijk woonbeleid

Maatregelen

- Zorg voor een goed basisniveau aan ondersteuning bij het wonen, waardoor mensen zo zelfstandig mogelijk kunnen wonen. Heb hierbij aandacht voor de 'vangnetfunctie', mensen in de nabijheid op wie men in nood- of onverwachte situaties kan terugvallen.
- Bied training en ondersteuning aan voor jongeren die vaardigheden moeten oefenen om de stap naar zelfstandig wonen te zetten.
- Respecteer in de hulpverlening de privacy van mensen in hun woning. Laat dit anderzijds niet leiden tot verwaarlozing van mensen (bijvoorbeeld in de GGZ) die zorg mijden.
- Laat bij woningtoewijzing en bij plaatsing in een instelling de sociale context, waaronder de nabijheid van familie en vrienden, zwaar meewegen. En benut in de gemeentelijke huisvestingsverordening de optie op om bij toewijzing voorrang te verlenen aan mantelzorgers of mensen met een beperking, die dichterbij elkaar willen gaan wonen.

9. Houd/maak wonen betaalbaar

Maatregelen

- Zorg voor voldoende aanbod in betaalbare en geschikte huurwoningen. Dit geldt in het bijzonder voor woonaanbod voor jongeren met een beperking die zelfstandig of in een woonvorm met begeleiding gaan wonen.
- Beperk de huurstijgingen voor de lagere inkomens.

10. Faciliteer ontmoetingsmogelijkheden in het wonen

Maatregelen

- Creëer laagdrempelige ontmoetingsmogelijkheden (sociale knooppunten) in de gebouwde omgeving, zoals bankjes op de juiste plekken.
- Stel vast dat alle nieuwe woningen bezoekbaar moeten zijn zodat mensen met beperkingen ook bij anderen op bezoek kunnen gaan. Bezoekbaar houdt in dat rolstoelgebruikers de huiskamer kunnen betreden en bij het toilet kunnen komen.
- Stimuleer ontmoeting in wooncomplexen en buurten: bied (financiële) steun voor sociale activiteiten en laat deze door bewoners zelf organiseren; geef bewoners de kans om gemeenschappelijke ruimten, zoals galerijen, gezamenlijk aan te kleden.
- Schenk extra aandacht aan groepen die niet vanzelf aansluiten; met name mensen met verstandelijke beperking en psychische aandoeningen.
- Ontwikkel en verspreid kennis over ontmoetingsgericht bouwen en over sociale interventies gericht op ontmoeting in de buurt.

De visie 'Goed wonen voor iedereen' is een basisdocument. De visie geeft richting aan de activiteiten die Ieder(in), MIND Landelijk Platform Psychische Gezondheid en de Patiëntenfederatie Nederland ondernemen om het wonen voor mensen met een beperking, chronische ziekte of psychische aandoening te verbeteren. Het actieplan geeft in tien punten weer welke knelpunten de organisaties willen aanpakken.

Deze uitgave is onderdeel van een reeks uitgaven 'Goed wonen voor iedereen'. Meer informatie op www.goedwonenvoorieedereen.nl